

ERÜ kogude toimkonna koosoleku protokoll

Aeg ja koht: 18. mai 2011 kl 11-17 Tallinnas Hoiuraamatukogus ja Pimedate raamatukogus.

Osalesid: Tiina Feldmanis, Kairi Felt, Kristhel Haak, Maimu Heintalu, Helle Klementi, Kate-Riin Kont, Kaire Lass, Eve Lipand, Elvira Mutt, Kristina Pai, Ave Pill (külalisena). Ilvi Rauna, Vaiko Sepper, Ülle Talihärm, Marje Tamra, Kertu Uri.

Päevakord:

- 1) **Estonicat** sisaldavate perioodika üksiknumbrite säilitamine ja tähistamine - kuidas need lugejale leitavaks teha? (Teema toimkonna tööplaanist.)
- 2) **E-raamatu seminari korraldamine** sügisel.
- 3) Ülevaade **ERÜ juhatuse koosolekutest ja otsustest**.
- 4) **Vaegnäijate jt puudega lugejate teenindamine** raamatukogudes: ülevaated. Võimalused koostööks.
- 5) Tutvumine **Eesti Pimedate** raamatukoguga (Teema toimkonna tööplaanist).
- 6) Tutvumine **Eesti Hoiuraamatukoguga** ja Hoiuraamatukogu vahetuskogust vajaliku kirjanduse valimine.

Arutelu, otsused:

- 1) Lepiti kokku **Estonicat sisaldavate perioodika üksiknumbrite** kirjeldamises. Teema tõstatas Hoiuraamatukogu, kuhu on kõnealuseid väljaandeid sageli saadetud. Kui raamatukogud üldjuhul oma kogusse perioodika üksiknumbreid vastu ei võta, siis *Estonica* puhul lepiti kokku, et tehakse erand. Kuna *Estonica* komplekteerimine on kõigi arhiivraamatukogude kohustus, ei saa perioodika üksiknumbritega käituda teisiti. Hoiuraamatukokku kogunenud väljaanded kirjeldatakse arhiivraamatukogudes: Rahvusraamatukogu kirjeldab need, mis on omal ajal nende majast Hoiuraamatukokku saadetud, TÜR on valmis vastu võtma ja kirjeldama mujalt laekunud üksiknumbreid. Arhiivraamatukogud enam vastavat materjali Hoiuraamatukogule säilitamiseks ei saada.
- 2) **Kogude toimkonna iga-aastane seminar** TÜ Raamatukogus toimub 13. septembril 2011, teemaks „Eestikeelne e-raamat raamatukogudes“. Seminar korraldatakse koostöös ELNET Konsortsiumiga, kes on juba sel teemal kokku kutsunud 2 ümarlauda. Kuu aja jooksul täpsustatakse päevakord ja esinejad.
- 3) Vastavalt ERÜ juhatuse otsusele nimetada iga toimkonna, sektsiooni ja töörühma juurde oma kontaktisik, kes informeeriks liikmeid juhatuse otsustest, andis kogude toimkonna kontakt Kristina Pai **ülevaate ERÜ juhatuse tööst**. ERÜ juhatuse uus koosseis (valitud üldkoosolekul 28.02.11) pidanud 2 koosolekut (24.03.11 ja 12.05.11). Lühidalt teemadest:
 - Pikka aega on koostatud ERÜ **arengukava**. Selle valmimisele on aidanud kaasa mitmed mõttetalgud. Peagi jõuab dokument ERÜ listi laiemale arutelule.
 - Arutati ERÜ **2011. aasta tegevuskava**.
 - **Raamatukogupäevade** korraldamise juures leiti, et võiks edasi arendada Lääne-Virumaa Keskraamatukogu kevadist valimiste ajal toimunud kampaaniat „Vali LVKR!“ Täpse ajakava ja strateegia töötab välja ERÜ turunduse töörühm.
 - Otsustati 2013.a. korraldada suurejooneline **konverents** kohalike omavalitsuste juhtidele (vajadusel koostöös Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liiduga). Eesmärgiks – teadvustada raamatukogude rolli ühiskonnas, tutvustada uusi suundi raamatukogude tegevuses ja kaasnevaid vajadusi.

- Kinnitati ühtlustatud ERÜ **auhindamise statuudid**: „Aasta kooliraamatukoguhoidja“, „Aasta lasteraamatukoguhoidja“, „Aasta maaraamatukoguhoidja“ ning „Teadus- ja erialaraamatukogu aasta tegu“. Lisaks otsustati luua uus kategooria – „Aasta linnaraamatukoguhoidja“, sest seni on neil kolleegidel puudunud võimalus ERÜs tunnustatud saada.
- Juhatuse liige Asko Tamme osales ERÜ tervitusega **Läti Raamatukoguhoidjate Ühingu 10. Kongressil** 12. aprillil 2011.
- Arutati ERÜ liitumist *Bibliotheca Baltica*. Leiti, et ERÜ liitumine ei ole otstarbekas.
- Tutvustati 2012 suvel Eestis toimuvad kahte suurüritust – IFLAt ja LIBERit.
 - **IFLA** aastakonverents toimub Helsingis 11.-16. 08.2012. Eestis korraldatakse üks eel- ja järelseminar. Eelseminar on mõeldud raamatukogudele, kes teenindavad tavateksti lugemise takistusega lugejaid (seksioon *Libraries Serving Persons with Print Disabilities*). Järelseminari korraldab IFLA liigitamise ja märksõnastamise seksioon. IFLA ettevalmistamisest rääkisid juhatusele Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik **Meeli Veskus** ja korraldamises osalev Hoiuraamatukogu peavarahoidja **Kalju Tammaru**.
 - **LIBERi** (Euroopa Teadusraamatukogude Ühendus) aastakoosolek toimub Tartus 27.-30.06.2012, korraldajaks TÜ Raamatukogu. See on ~400 osavõtjaga tiptasemel konverents, kus osalevad kõigi Euroopa oluliste teadusraamatukogude juhid, peaspetsialistid, teaduskirjastused, IT-arendajad ja teaduspoliitika kujundajad. Konverentsile eelneb juhtimisseminar noortele (25.-26.06.2012). LIBERi aastakonverentse on peetud alates 1971. aastast, kuid Eestis toimub see esmakordselt.
- ERÜ juhatuse esitas Kultuuriministeeriumile oma seisukoha dokumendi „**Kultuurkapitali arengusuunad aastateks 2012-2015**“ osas. Pöördumises rõhutati vajadust jätkata Kultuurkapitali projektipõhisest rahastamisest ka MTÜ-de, riigieelarveliste ja kohaliku omavalitsuse asutuste toetamist.
- Igal koosolekul on võetud ERÜ-sse vastu uusi **liikmeid** ja arvatud mõned liikmed ühingust välja.

ERÜ juhatuse järgmine koosolek toimub 7.juunil 2011.

- 4) Vaegnägijate ja teiste puudega inimeste teenindamisest raamatukogudes** rääkisid kõik osalejad. Eesti Pimedate raamatukogu on loodudki vastava ülesande täitmiseks (p. 5. pikemalt). Kaks raamatukogu – TÜR ja TLÜAR on programmi *Primus* raames saanud selleks tööks sihtotstarbelist toetust, mille abil on helindatud ja digiteeritud üliõpilastele vajalikke väljaandeid.
- **TLÜAR**is on helindatud 22 raamatut (eesti- ja venekeelsed) lähtuvalt oma üliõpilaste soovidest. Need saadetakse failina, CD-l või mälupulgal lugejale koju. Projekt jätkub ja töö edeneb hästi. Projektiga töötab eraldi töötaja.
 - **TÜR**-s on digiteeritud ja korraliku tekstivastusega varustatud ning peatükkideks liigendatud 50 õpikut; helindatud väljaandeid on digi-repositooriumis 98. Helindamine on oluliselt kiirem ja odavam töö kui digimine ja digifaili töötlemine. Ka TÜRis saab puudega lugeja kõik vajaliku endale koju tellida. TÜR-is on vaegnägijatele abiks ka spetsiaalse ekraanilugemisprogrammiga JAWS arvuti, mis võimaldab infootsingut internetis, e-kirjade saatmist, dokumentide koostamist jm. Samuti on TÜRi hangitud vaegnägijatele lugemisteler MLX Reader ning liikumispuudega lugejatele tõstuk. Loodetavasti valmib lähiaastatel uus lift, kuhu saab siseneda ka ratastooliga.
 - **Rahvusraamatukogu** on algatanud projekti (seni kahjuks rahastust pole saadud), milles soovatakse Digaris olevaid *pdf*-faile konverteerida *mp3*-helifailideks, mis oleksid ka vaegnägijatele kuulatavad. Selleks vajalik tarkvaraarendus on kulukas, seetõttu ei ole

sellega ilma lisarahastuseta saadud alustada. Uues Sundeksemplariseaduse redaktsioonis ja Autoriõiguse seaduses on juba mõeldud ka vaegnägijatele – nende teenindamiseks on lubatud teha autoriõiguse alusest teosest koopiaid. RR saab osa faili kirjastajatelt kohe digitaalsena, et need säilitamiseks Digarisse laadida, seega võiks *mp3*-failide tegemine toimuda vaegnägijate paremaks teenindamiseks samuti jooksvalt.

- Teiste raamatukogude kogemus puudega lugejate teenindamisel on olnud vähene, erikohtlemist vajavaid lugejaid on olnud harva. Peamiselt on sel juhul lugeja tulnud koos tugiisikuga.

Üheskoos leiti, et mõistlik oleks selles küsimuse teha aktiivselt koostööd. Heaks näiteks on juba nii TÜR-i kui ka TLÜAR-i tegevus – kõigi digitud või helindatud failide koopiaid on saadetud ka Pimedate raamatukogule, et kasutajaskond oleks maksimaalselt suur.

5) Eesti Pimedate Raamatukogu tutvustas Hoiuraamatukogu ja Pimedate raamatukogu direktor, toimkonna liige **Vaiko Sepper**.

Varem Tondil kehvades tingimustes asunud ja Sotsiaalministeeriumile kuulunud raamatukogu viidi 2001 üle Kultuuriministeeriumi alluvusse ja liideti 2004 Hoiuraamatukoguga. Kui 2009 lahkus Hoiuraamatukogu majast üks rentnik, otsustati kolida Pimedate Raamatukogu samasse hoonesse. Peale 260m² remonti ja vajalike ruumide korrastamist ehitati välja 3 helistuudiot ja tööruumid. Remondi lõppedes koliti Pimedate raamatukogu Tondilt ära Hoiuraamatukokku Suur-Sõjamäe tänavale.

Pimedate Raamatukogu valmistab, komplekteerib ja teeb kättesaadavaks puuteraamatuid, heliraamatuid, punktkirjaraamatuid. Punktkirja kasutajaid on jäänud vähemaks, samas heliraamatute populaarsus on palju kasvanud – need on hoopis lihtsamini kättesaadavad. Inimene, kelle nägemine halveneb vanemas eas, ei ole suuteline punktkirja omandama, tema jaoks on vajalikud heliraamatud.

Algselt oli suurem osa heliraamatutest kassetidel (1 teos 30-60 kassetti karpides). Esimesed CD-d tulid annetustena. Alates 2007 on toimunud palju uuendusi ja käivitatud mitmeid arendusi. 2007 algas üleminek *mp3*-formaadis heliraamatutele. Paljudel kasutajatel puudusid aga seadmed nende kuulamiseks. Tehnika ostmiseks sai taotleda toetust Sotsiaalministeeriumist. 2008 lõpetati kassetide komplekteerimine. *Mp3*-failidena hakati valmistama ka ajalehti-ajakirju. Hangiti CD-robot (hulgikopeerimine). Kuni 2008 oli pimedatele postiteenus tasuta, siis soodustus kadus. Sellele järgnes otsus – hakata saatma mittetagastatavaid heliraamatuid. Seoses sellega tellimuste hulk kasvas oluliselt. Tellimuse saab vormistada kodulehelt.

Pimedate Raamatukogu heliraamatute hulk on ca 2600 nimetust; punktkirjas raamatuid on ca 700, puuteraamatuid 75. Viimastest on paljud valminud TLÜ ja TÜ Viljandi Kolledži üliõpilastöödena, mis on annetatud raamatukogule. Kõigi pimedatele mõeldud väljaannete valmistamise seadmed on väga kallid.

Punktkirjas raamatuid valmistatakse aastas ca 45, neist paljud ka tellimustööna nt Tartu Emajõe koolile ja Tallinna Heleni koolile: kohustuslik ilukirjandus, õpikud. Heliraamatuid valmib igal aastal aina enam: 2005 a. 43 eesti- ja 7 venekeelset; 2010. a. 87 eesti- ja 5 venekeelset. Heliraamatute sisselugejateks on näitlejad ja diktorid, loetakse kas studios või kodus.

2009 algas üleminek *Daisy* formaadile, vastav aparaat võimaldab teksti kiiremini või aeglasemalt kuulata, liikuda erinevate lõikude ja peatükkide kaupa edasi. Kasutajad soovivad väga failide allalaadimise süsteemi, mille arendamist Pimedate raamatukogu 2010 alustas.

Pimedate Raamatukogu tutvustasid ka kolleegid **Marja Kivihall** ja **Priit Kasepalu**.

- 6) Toimkonna liikmetele, kes seni ei ole Hoiuraamatukogu külastanud, tegi peavarahoidja **Kalju Tammaru** põhjaliku tutvustuse ja näitas nii hoiukogu kui vahetuskogu hoidlaid. Huvilised jäid peale ekskursiooni oma raamatukogule vajalikku kirjandust valima.

Protokollis: Kristina Pai